

Prof. Dr. Kayıhan PALA
Bursa Milletvekili
Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi

24768

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 96 ve 99'uncu maddelerine uygun olarak, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Kemal MEMİŞOĞLU tarafından yazılı olarak yanıtlanması için gereğinin yapılmasını arz ederim. 19.02.2025

Kayıhan PALA
Bursa Milletvekili

Ülkemizde yapılan akademik yayınların, akademik yükselme kriterleri ve yayın sayısı baskısı altında etik ve şeffaflık konularında sıkça tartışmalara yol açtığı bilinmektedir. Son dönemde kamuoyuna yansıyan kimi örneklerde, Sağlık Bakanlığı bünyesinde bulunan ve normalde araştırmacılara sınırlı veya protokolle açık olması gereken ulusal veri tabanının, bazı yetkililer tarafından yoğun biçimde kullanıldığı, çok sayıda makalenin kısa süre içerisinde yayımlandığı ve bu makalelerin büyük kısmında aynı onay numarasının tekrar tekrar kullanıldığı ifade edilmektedir.

TÜBİTAK'ın Turkish Journal of Medical Sciences dergisinde (2024 tarihli kardiyoloji özel sayısı) 14 kişilik yazar grubunun, aynı veri tabanına dayalı “altı makale” hâlinde çalışmalar yayımlaması, her makalede yazarların sırayla yer değiştirdiği, tek bir veri setinden bölünerek makale üretildiği eleştirileri basına yansımıştır. Ayrıca, Sağlık Bakanlığı'nın “95741342-020” kod numaralı tek bir izin belgesiyle, çok farklı konularda, herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın birçok makale yazıldığına dair haklı soru işaretleri doğmuştur.

Öte yandan, Sağlık Bakan Yardımcısı konumundaki bir bürokratin –kendi uzmanlık alanı dışında– çok sayıda farklı tıbbi konudaki makalede yazar olarak görüldüğü, aynı veri tabanını kullanan yazıların sıklıkla “ulusal veriler” diyerek sadece tek bir onay referansına atıf yapıldığına dair veriler mevcuttur. Bu durum, Uluslararası Tıp Dergileri Editörleri Komitesi (ICMJE) ve diğer bilimsel toplulukların belirlediği yazar katkısı ve etik ilkelere ters düşer niteliktedir.

Söz konusu ulusal veri tabanının, aslında tüm araştırmacılara eşit imkânlarla açılması gerekir. Bu noktada, belli kişi veya kadrolara ayrıcalıklı erişim imkânı tanınması, yayın etiği ve bilimsel çalışmalar açısından endişe doğurmaktadır. Ayrıca aynı onay numarasının kullanılması, protokolün gerçekten her makalenin metodolojisini içerip içermediği kuşkusuna da yol açmaktadır.

24768

Prof. Dr. Kayıhan PALA
Bursa Milletvekili
Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi

İddialar arasında, “dokuz günde bir makale” hızında yayın yapanların olması, kimi makalelerin “veri tabanı yöneticisi” veya “proje sorumlusu” diye eklenmiş isimlerle zenginleştirilmesi, “bir çalışmanın bölünerek birden fazla kez yayımlanması” gibi etik ihlallerin ortaya çıktığı; bu nedenle Sağlık Bakanlığının bu veri tabanlarını nasıl ve hangi koşullarla araştırmacılara açtığı, kimlere, hangi protokol çerçevesinde özel veya sınırsız kullanım hakkı tanındığının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Bu çerçevede, ilgili mevzuat ve etik kurallar kapsamında, Bakanlığınızın tutum ve denetim mekanizmalarını aydınlatmak ve kamusal veri tabanlarının eşitlikçi kullanımını sağlamak bakımından aşağıdaki sorular yanıt beklemektedir. Bu bağlamda;

1. Sağlık Bakanlığı bünyesindeki ulusal elektronik veri tabanına (e-nabız vb.) araştırmacıların erişebilmesi için hangi prosedürler uygulanmaktadır? Bilimsel bir çalışma yapmak isteyen akademisyenler bu veri tabanını kullanmak için ne tür bir izin belgesi ve etik kurul kararı almak durumundadır?

2. Bu veri tabanlarından son beş yıl içinde yararlanan bilim insanı sayısı nedir? Bunlardan Sağlık Bakanlığı ile bağlantısı olmayan bilim insanı sayısı kaçtır?

3. Bahsi geçen yayınlarda, bir Bakan Yardımcısının adının yoğun biçimde yazar listesinde bulunduğu görülmektedir. Bu makalelerin büyük bölümü tıpta uzmanlık gerektiren konularda (ör. kardiyoloji, ortopedi, nöroloji, vb.) olduğu halde, veri tabanının yöneticisi konumunda bir bürokratin tüm bu çalışmalarda yazar olarak yer alması, ICMJE standartlarına uyum açısından sorunludur. Bakanlığınız, bu durumla ilgili bir inceleme veya değerlendirme yapmış mıdır? Sadece veri tabanına erişim imkânı olan bir yöneticinin, çok sayıda makalede yazar olmasının etik boyutu nasıl görülmektedir?

4. Her makale için ayrı bir yöntem (ama aynı veri kümesi) mi söz konusudur, yoksa tek bir protokol çerçevesinde elde edilen veriler “çoklu makale” üretmek için mi kullanılmaktadır? Araştırma protokolü onay belgelerinin her makale başında yazılmasının zorunlu olduğu bilindiğine göre, bir protokol onayının farklı konularda (kalp yetmezliği, mantar zehirlenmesi, romatolojik hastalıklar vb.) kullanılmasına nasıl izin verilmektedir?

5. Ulusal veri tabanının tüm araştırmacılara, belli bir etik ve bilimsel çerçevede açık olması beklenir. Buna karşılık, basında yer alan iddialar ve ilgili akademik derginin 54. sayısındaki veriler, “Bakanlık veri tabanına ayrıcalıklı erişime sahip olanların, pek çok farklı tıp branşında sıkça makale yayımladığı”na işaret etmektedir. Bu veri tabanının kullanımında diğer araştırmacıların başvuruları hangi oranda onaylanmaktadır? Reddedilen veya beklemeye alınan çalışma başvuruları var mıdır? Bu başvuruların gerekçesi ve istatistiği nedir?

6. Bazı makalelerin, tek bir büyük çalışmanın farklı alt başlıkları bölünerek farklı makaleler olarak yayımlandığı iddia edilmektedir. Bu durum, bilimsel dergilerin yayın etiği kuralları ile çelişmektedir. Bakanlığınız, veri tabanı kullanılarak yapılan araştırmalarda etik ihlallerin

Prof. Dr. Kayıhan PALA
Bursa Milletvekili
Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi

24768

önlenmesine dair bir mekanizmaya sahip midir? Bu konuda Tıpta Uzmanlık Kurulu'nun veya diğer kurulların bir yönerge çalışması var mıdır?

7. Uluslararası Tıp Dergileri Editörleri Komitesi (ICMJE) tarafından belirlenen yazar olma koşulları – çalışma tasarımı, veri analizi, makale yazımı, onay ve sorumluluğu paylaşma – makalelerde aranmaktadır. Bahsi geçen makalelerde bu kriterlerin karşılanıp karşılanmadığı denetlenmekte midir? Bakanlığınız, “veri tabanı yöneticisi” veya “proje yöneticisi” konumundaki kişilerin her makalede yazar olarak yer alıp almadığını inceliyor mu?

8. Sağlık Bakanlığı, ulusal elektronik veri tabanından yararlanılarak oluşturulan akademik makaleleri nasıl izlemektedir? Veri tabanındaki verilerin anonimleştirilmesi, hasta gizliliği ve etik onay aşamalarıyla ilgili bir “yayın denetim masası” mevcut mudur? Aksi halde, veri tabanının suiistimal edilmesi ve yayınların “makale üretme aracı”na dönüşmesi riskine karşı hangi tedbirler alınmaktadır?

9. Bir Bakan Yardımcısı veya Sağlık Bakanlığında görevli üst düzey bir bürokratin çok sayıda farklı tıp branşında “yazar” olarak görünmesi, aynı veri tabanına dayalı abartılı makale sayılarına ulaşması gibi durumlarda, resmî görevi nedeniyle veri tabanına sınırsız erişim sağlayan kişilerin bu konumlarını akademik çıkar elde etmek için kullanmaması konusunda işletilen herhangi bir kural var mıdır?

10. Akademik bir derginin (Turkish Journal of Medical Sciences) “kardiyoloji özel sayısı”nda altı ayrı makalenin yazar listesinin neredeyse tamamen aynı 14 kişiden oluşması, bu makalelerin tek bir projeden üretildiği iddialarını güçlendirmektedir. Ayrıca makalelerin (kalp yetmezliğinin epidemiyolojisi, teşhis, tedavi, vs.) her birinde veri kaynağının aynı olması ama makale sonlarının farklı konularmış gibi gösterilmesi, Bakanlığınız tarafından sorgulanmış mıdır? Bu tür uygulamalar “yayın etiği ihlali” sayılacak mıdır?